

Rapportage Onderzoek buitenles

In opdracht van: Jantje Beton en IVN in het kader van het project Gezonde Schoolpleinen
Contactpersonen: Wilma Nugteren en Tijs den Uijl

Utrecht, maart 2016

DUO Onderwijsonderzoek
drs. Vincent van Grinsven
drs. Aart van Grootheest
Henk Westerik

Postbus 681
3500 AR Utrecht
030 263 1080 (t)
e-mail: info@duo-onderwijsonderzoek.nl
website: www.duo-onderwijsonderzoek.nl

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	2
2	DOEL VAN HET ONDERZOEK	3
3	OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK	4
	3.1 Doelgroep	4
	3.2 Methode van onderzoek	4
	3.3 Respons	5
	3.4 Vragenlijst	6
4	SAMENVATTING EN CONCLUSIES	7
	4.1 Conclusies	7
	4.2 Samenvatting	8
5	RESULTATEN	9
	5.1 Inleiding	9
	5.2 Pauzetijd	9
	5.3 Buitenles	11
	5.4 Houding ten opzichte van buiten lesgeven	15
	5.5 Bekendheid met gezondeschool.nl	19

BIJLAGE: Antwoorden op open vragen (separaat document)

1 INLEIDING

Sinds 2014 werken Jantje Beton, IVN, het RIVM Centrum Gezond Leven, de PO-Raad, VO-raad en MBO Raad aan het project Gezonde Schoolpleinen. Gezonde Schoolpleinen worden mogelijk gemaakt door de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). In Nederland werken van 2014 tot en met 2016 70 scholen aan de realisatie van een Gezond Schoolplein: een plein dat kinderen de ruimte geeft om te bewegen en te spelen in een uitdagende, groene en rookvrije omgeving.

Op 12 april 2016 wordt vanuit het project Gezonde Schoolpleinen een Buitenlesdag georganiseerd, een dag waarop één klas van een school met een Gezond Schoolplein de hele dag buiten les krijgt. In de aanloop naar de Buitenlesdag op 12 april 2016 hebben we in opdracht van Jantje Beton en IVN een onderzoek uitgevoerd onder leerkrachten in het basisonderwijs naar buiten lesgeven en de hoeveelheid tijd die leerlingen buiten doorbrengen.

Deze rapportage bevat de resultaten van het onderzoek.

2 DOEL VAN HET ONDERZOEK

De doelstellingen van het onderzoek zijn:

-
- *Inzicht krijgen in de hoeveelheid tijd die leerlingen op een gemiddelde schooldag buiten doorbrengen, het gaat daarbij om pauzetijd en lestijd.*
 - *Inzicht krijgen in de kansen, meerwaarde en belemmeringen die leerkrachten zien voor het buiten behandelen van lesstof.*
-

3 OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

3.1 Doelgroep

Het onderzoek is uitgevoerd onder leerkrachten van basisscholen van de groepen 1 t/m 8. Zij vulden de vragenlijst in voor hun eigen groep, bij combinatieklassen is gevraagd om de vragenlijst voor één van de groepen in te vullen.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van ons Online Panel Leerkrachten Basisonderwijs. Het Online Panel Leerkrachten Basisonderwijs telt circa 2.800 leerkrachten van basisscholen. De panelleden benaderen wij regelmatig voor het invullen van een 'onderwijsrelevante online vragenlijst'. De panels zijn representatief naar de volgende kenmerken: schoolgrootte (uitgedrukt in het aantal leerlingen), denominatie (katholiek, openbaar, protestants-christelijk en overig) en naar regio (Nielsen-indeling en naar de indeling die OCW hanteert: Noord, Midden en Zuid).

3.2 Methode van onderzoek

Het onderzoek is online uitgevoerd en heeft als volgt plaatsgevonden:

- We hebben de leerkrachten een e-mail gestuurd met een uitnodiging tot deelname aan het onderzoek. In deze e-mail hebben we een persoonlijke link verwerkt waarmee de leerkracht de vragenlijst kon activeren.
- De vragenlijst werd door de leerkrachten vervolgens online ingevuld.

Voorzieningen zijn getroffen dat elke leerkracht slechts één vragenlijst kon invullen. Tevens was het mogelijk om, indien de invulling van de vragenlijst moest worden afgebroken, door opnieuw op de persoonlijke link te klikken, verder te gaan met het invullen van de vragenlijst op het punt waar men gebleven was. De technische realisatie van het onderzoek is door ons in eigen beheer uitgevoerd en gemanaged.

Het veldwerk van het onderzoek is uitgevoerd in de periode van 9 tot en met 26 februari 2016.

3.3 Respons

Er werd een respons gerealiseerd van n=1.555.

We hebben de respons voor de kenmerken denominatie en regio vergeleken met de populatie. We hebben geen significante afwijkingen tussen de gerealiseerde respons en de populatie vastgesteld.

Denominatie	Noord	Midden	Zuid	Totaal (respons)	Populatie
Openbaar	16%	9%	6%	31%	33%
Rooms Katholiek	8%	6%	16%	29%	28%
Protestant Christelijk	11%	14%	4%	30%	29%
Anders	5%	3%	2%	10%	10%
Totaal (respons)	41%	31%	28%	100%	
Populatie	39%	30%	31%		100%

Gebruikelijk passen we een weging toe die ervoor zorgt dat de respons per (les)groep (ongeveer) evenveel leerkrachten bevat.

Groepen	Respons n=	% respons	% gewogen
groep 1/2	371	23,9%	25,1%
groep 3	201	12,9%	12,5%
groep 4	196	12,6%	12,5%
groep 5	166	10,7%	12,5%
groep 6	188	12,1%	12,5%
groep 7	188	12,1%	12,5%
groep 8	245	15,8%	12,5%
Totaal	1555	100%	100%

Nauwkeurigheid van de resultaten

Als gevolg van non-respons heeft niet de gehele populatie (i.c. alle leerkrachten) aan het onderzoek deelgenomen. Hierdoor moet er bij de interpretatie van de resultaten rekening worden gehouden met nauwkeurigheidsmarges.

De nauwkeurigheid van de resultaten wordt aangegeven met nauwkeurigheidsmarges die worden bepaald door:

- de netto-respons (1.555 leerkrachten);
- het gevonden percentage (de uitkomst, bijvoorbeeld 75%);
- het betrouwbaarheidsniveau.

Meestal wordt een betrouwbaarheidsniveau van 95% aangehouden, hetgeen inhoudt dat er een kans van 95% is dat de resultaten correct zijn.

In de onderstaande tabel is weergegeven met welke marges rond de uitkomsten/resultaten bij een betrouwbaarheidsniveau van 95% rekening moet worden gehouden, afhankelijk van de omvang van de netto respons.

Tabel nauwkeurigheidsmarges

Netto respons	Uitkomst 50%-50%	Uitkomst 75%-25%	Uitkomst 90%-10%
200	6,9%	6,0%	4,2%
500	4,4%	3,8%	2,6%
1.000	3,1%	2,7%	1,9%
1.500	2,5%	2,2%	1,5%
2.000	2,2%	1,9%	1,3%

Als toelichting geven we het volgende voorbeeld:

Bij een netto respons van 1.500 leerkrachten dient bij een uitkomst/resultaat '75% van de leerkrachten geeft buiten wel eens les' en '25% niet' rekening te worden gehouden dat de werkelijke percentages liggen tussen respectievelijk:

- geeft wel buiten les: tussen de 72,8% (75% -/ 2,2%) en 77,2 (75% + 2,2%);
- geeft buiten geen les: tussen de 22,8% en 27,2%.

3.4 Vragenlijst

De vragenlijst voor het onderzoek is in nauw overleg met Jantje Beton opgesteld.

4 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

4.1 Conclusies

Kinderen hebben ongeveer 1 uur per dag pauze en brengen 75% van de pauzetime buiten door. Het merendeel van de leerkrachten geeft aan dat pauzetime een positief effect heeft op het leervermogen van hun leerlingen na de pauze: het verhoogt de concentratie, de leerlingen zijn er frisser door en hebben de gelegenheid gehad hun energie even kwijt te kunnen.

Tweederde van de leerkrachten geeft wel eens buiten les: kleuters (leerlingen groep 1 en 2) gaan gemiddeld 28 keer per jaar naar buiten (ongeveer 1% van het totaal aantal uren dat zij per jaar les krijgen) en kinderen van groep 3 t/m 8 gemiddeld één keer per maand (ongeveer 0,3% van het totaal aantal uren dat zij per jaar les krijgen).

Volgens de leerkrachten is de ideale verhouding tussen binnen en buitenles voor leerlingen 75% binnen en 25% buiten; een situatie die ver afstaat van de bestaande situatie.

Leerkrachten zien overwegend positieve effecten van buiten lesgeven en bijna alle leerkrachten (97%) denken dat leerlingen graag buiten les hebben.

Vakken als natuur/ natuur en techniek/natuuronderwijs, rekenen, creatieve vakken, verkeer, gymnastiek/bewegingsonderwijs en zwaarte vakken (wereldoriëntatie, aardrijkskunde, geschiedenis en biologie) lenen zich volgens de leerkrachten goed voor een buitenles.

Tweederde van alle leerkrachten wil vaker buiten lesgeven, ook leerkrachten die al wel buiten lessen geven.

Eveneens tweederde van alle leerkrachten ervaart één of meer belemmeringen om (meer) buitenles te geven. Voor een belangrijk deel geeft het lesrooster geen mogelijkheid om tijd vrij te maken.

Andere belemmeringen zijn van praktische aard, zoals de organisatie die een buitenles met zich meebrengt en de begeleiding van kinderen. Ook het weer, de afwezigheid van een geschikt schoolplein, dan wel een geschikt 'buitengebied' worden genoemd.

4.2 Samenvatting

<u>Pauzetijd</u>	Gemiddeld 81' per dag. 76% buiten → 1 uur per dag buiten.
	71% van de lk geeft aan dat pauzetijd een positief effect heeft op het leervermogen waarvan 26% een groot positief effect.
<u>Buiten lesgegeven</u>	65% van de leerkrachten heeft wel eens buiten lesgegeven (78% van de leerkrachten van groep 1/2 en circa tweederde van de leerkrachten van de groepen 3 t/m 8) <ul style="list-style-type: none"> • Natuuronderwijs 73% (van 78%) → 92% positief effect op leerprestaties • Bewegingsonderwijs 71% (van 78%) → 73% positief effect op leerprestaties • Rekenen 36% (van 78%) → 76% positief effect op leerprestaties • Kunstzinnige vorming 25% (van 78%) → 81% positief effect op leerprestaties <p>Algemeen: 61% van alle leerkrachten geeft aan dat buiten lesgeven een positief effect heeft op de leerprestaties van hun leerlingen; 5% geen positief effect.</p>
	Frequentie buiten lesgeven: 28x per jaar door leerkrachten van groep 1/2 en circa 9x per jaar door leerkrachten van de groepen 3 t/m 8. Gemiddeld wordt 46 minuten aan een buitenles besteed.
<u>Houding</u>	Ideale verhouding binnenles versus buitenles bedraagt 75%/25%.
	62% van de leerkrachten wil meer buitenles geven .
<u>Belemmeringen buitenles</u>	49% groep 1 /2 ; circa 65% midden en bovenbouw. <p>Belemmeringen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is geen tijd voor/het lesrooster laat het niet toe (24%). • De organisatie die buiten lesgeven met zich meebrengt/ begeleiding van de kinderen (13%). • Onzekerheid over het weer/de weersomstandigheden (9%). • De beperking van het 'buitengebied' / weinig ruimte/ weinig uitdagende omgeving van de school/ geen geschikt schoolplein (5%).
<u>Site gezondeschool</u>	22% bekend. Kan een bijdrage leveren: <ul style="list-style-type: none"> • Lesideeën • Tips • Buiten(speel)lessen

5 RESULTATEN

5.1 Inleiding

De resultaten zijn weergegeven in grafieken, met waar relevant een splitsing naar groep waarin de leerkrachten lesgeven. Bij het analyseren van de resultaten hebben wij tevens gekeken in hoeverre de resultaten verschillen naar stedelijkheid (grote steden versus platteland). Uit de analyse blijkt dat zich geen relevante significante verschillen naar stedelijkheid voordoen.

Er werden in de vragenlijst enkele open vragen gesteld. Een samenvatting van de meest genoemde antwoorden is opgenomen in deze rapportage. Een volledig overzicht van de antwoorden op open vragen is opgenomen in de bijlage (separaat document).

5.2 Pauzetijd

We hebben de leerkrachten gevraagd een schatting te maken van de tijd dat hun leerlingen gemiddeld per dag pauze hebben. Onder pauzetijd verstaan we de tijd waarin leerlingen geen les krijgen en/of vrij spelen, inclusief de lunchpauze tussen de middag.

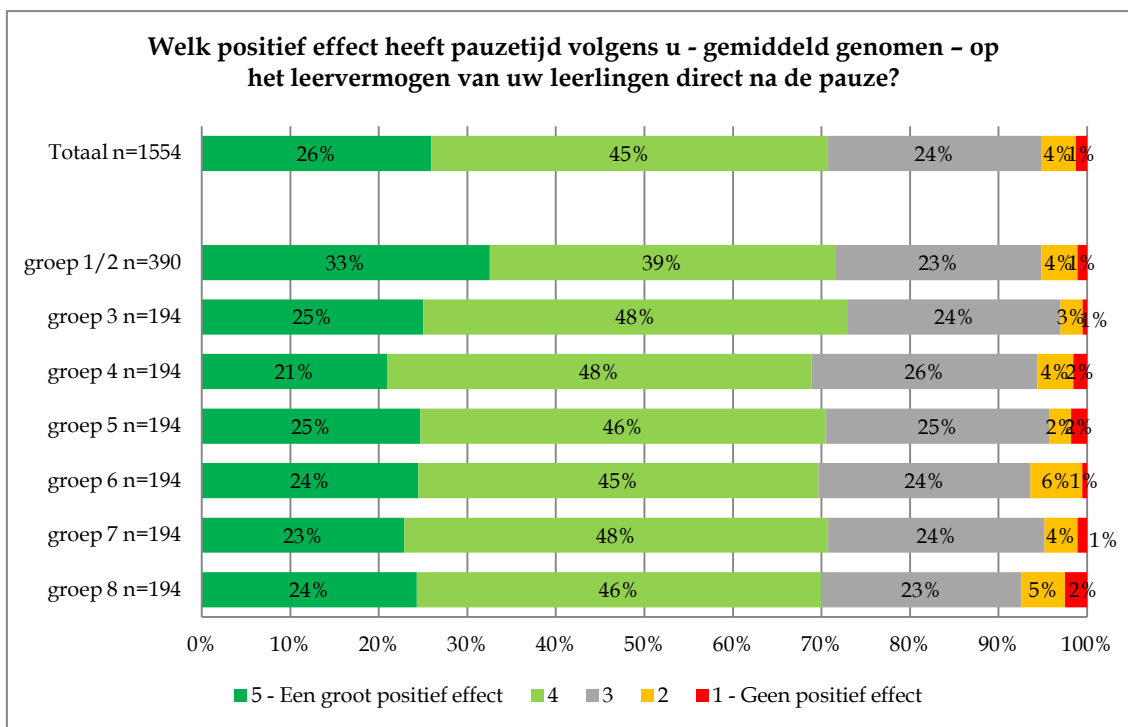
Gemiddeld hebben leerlingen van groep 1 en 2 ruim 100 minuten per dag pauze, voor de groepen 3 t/m 5 ligt het gemiddeld op circa 75 minuten en voor de groepen 6 t/m 8 op circa 70 minuten.

Gemiddeld aantal minuten	groep 1/2	groep 3	groep 4	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8	Totaal
In de ochtend	35	19	18	19	18	18	17	22
Tussen de middag	48	54	54	55	53	51	52	52
In de middag	21	6	2	1	1	1	1	7
Totaal gemiddeld per dag	103	78	74	75	72	70	70	81

De leerlingen brengen gemiddeld driekwart (76%) van hun pauzetijd buiten door; dat komt neer op gemiddeld een uur per dag buiten pauze.

Pauze binnen en buiten	groep 1/2	groep 3	groep 4	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8	Totaal
Pauzetijd binnen (%)	32%	23%	23%	23%	20%	22%	18%	24%
Pauzetijd buiten (%)	68%	77%	77%	77%	80%	78%	82%	76%
Aantal minuten gemiddeld per dag buiten	70	60	57	58	58	54	58	61

Bijna driekwart van de leerkrachten (71%) is van mening dat pauzetijd (gemiddeld genomen) op het leervermogen van hun leerlingen direct na de pauze een positief effect heeft waarvan 26% een groot positief effect.



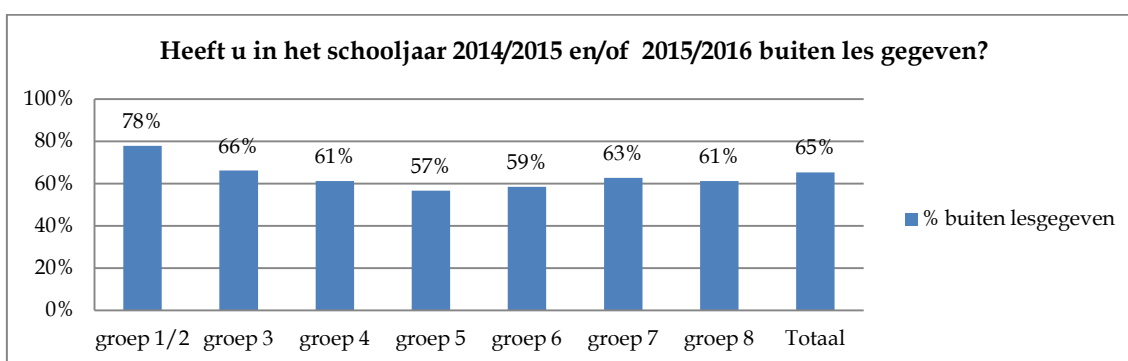
Dit zijn de belangrijkste positieve effecten die door leerkrachten worden ervaren:

- Leerlingen zijn frisser (door 26% van de leerkrachten die aangeven dat de pauzetijd een (groot) positief effect heeft: n=1.096).
- Leerlingen kunnen hun energie kwijt (15%).
- Toename van de concentratie (6%).

5.3 Buitenles

Onder buitenles verstaan wij het buiten behandelen van lesstof in de lestijd van de school. Onder buiten verstaan wij de buitenruimte rondom de school zoals het schoolplein of andere plekken op loopafstand van de school.

Circa tweederde van de leerkrachten heeft de afgelopen 2 schooljaren wel eens buiten lesgegeven. Bij leerkrachten van groep 1 en 2 is het aandeel buiten lesgeven het hoogst (78%).



Aan de leerkrachten die de afgelopen jaren (wel eens) buiten hebben lesgegeven, hebben we de vraag voorgelegd *welke* lesstof zij met hun groep buiten hebben behandeld. Onder lesstof verstaan wij alles wat met de leerlingen wordt behandeld om leerdoelen te behalen.

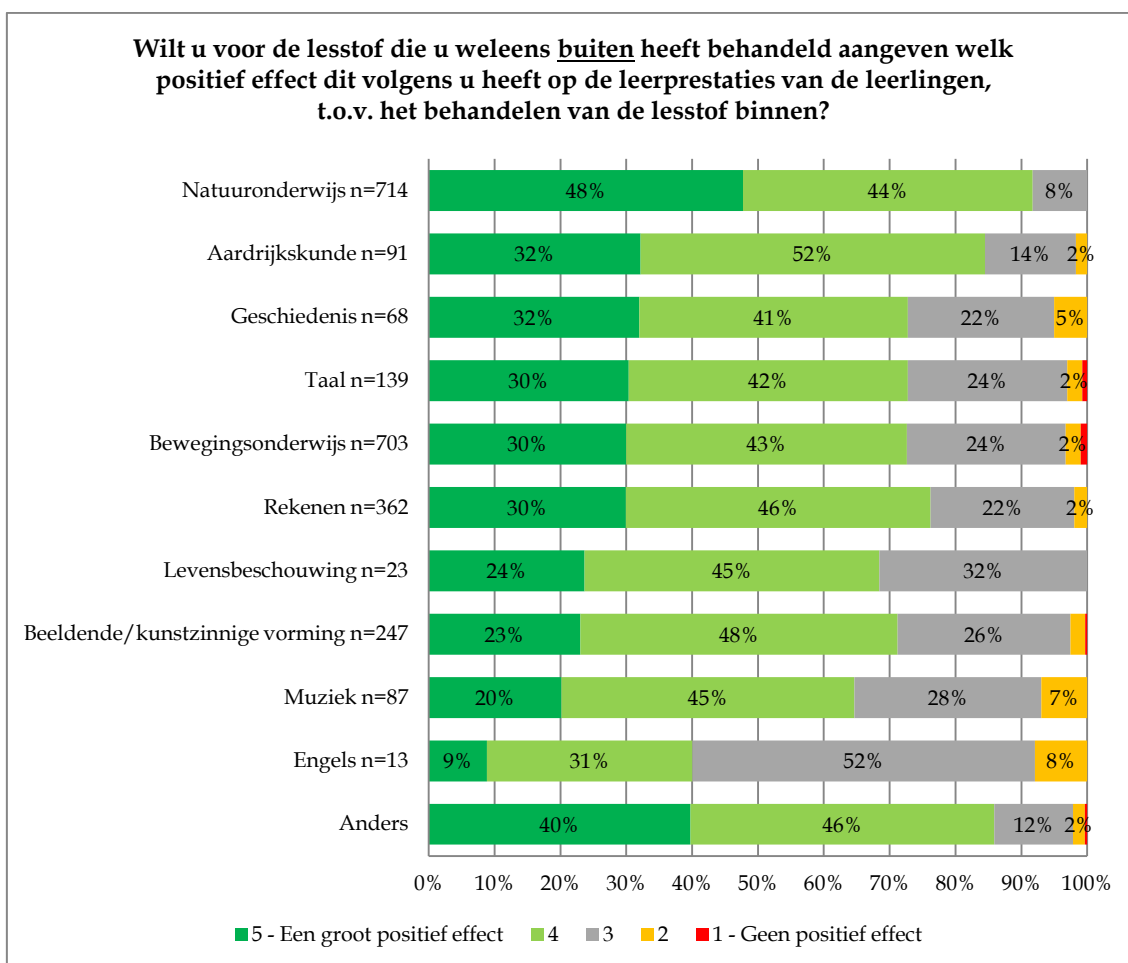
Indien buiten wordt lesgegeven

Vakken	groep 1/2	groep 3	groep 4	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8	Totaal
Natuuronderwijs	82%	67%	74%	68%	71%	61%	70%	73%
Bewegingsonderwijs	78%	71%	67%	65%	65%	71%	67%	71%
Rekenen	50%	36%	32%	34%	28%	26%	28%	36%
Beeldende/kunstzinnige vorming	16%	22%	27%	26%	31%	31%	35%	25%
Taal	28%	15%	7%	4%	8%	8%	5%	14%
Aardrijkskunde	7%	5%	7%	15%	9%	9%	17%	9%
Muziek	19%	5%	3%	3%	5%	3%	5%	9%
Geschiedenis	1%	5%	2%	7%	11%	14%	16%	7%
Levensbeschouwing	2%	2%	3%	2%	4%	3%	1%	2%
Engels	0%	1%	2%	3%	1%	3%	1%	1%
Anders (o.a. lezen, techniek en verkeer)	20%	28%	25%	15%	33%	20%	23%	23%
Totaal	302%	255%	247%	243%	266%	250%	268%	269%
n=	303	129	119	110	113	122	119	1015

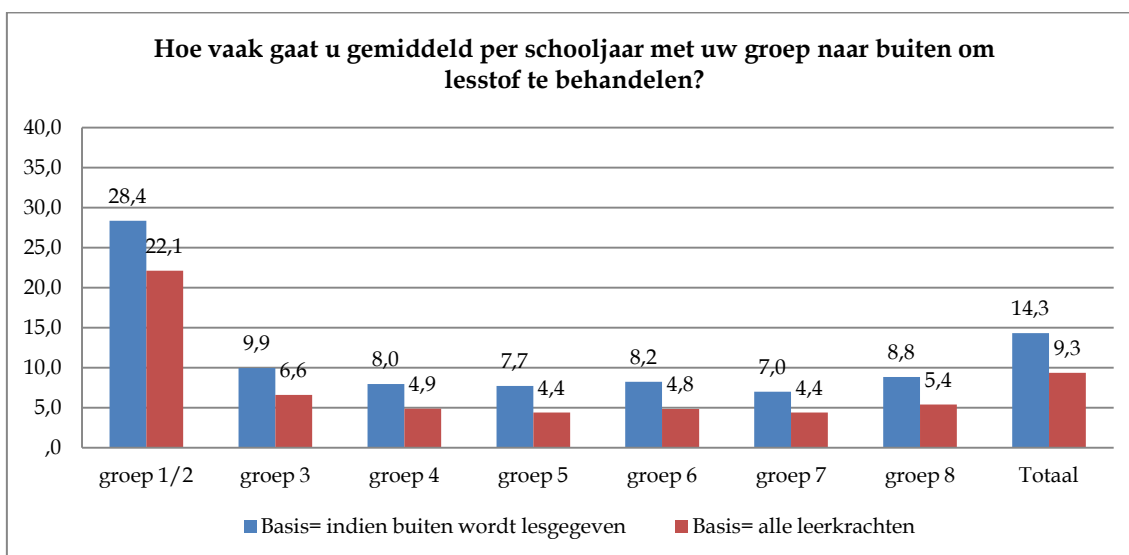
Tijdens buiten lessen wordt vooral aandacht besteed aan de vakgebieden natuuronderwijs (door 73% van de leerkrachten die buiten lesgeven genoemd), bewegingsonderwijs (71%) en, in wat mindere mate, rekenen (36%) en beeldende/kunstzinnige vorming (25%).

We hebben de leerkrachten gevraagd voor de lesstof die zij weleens buiten hebben behandeld aan te geven welk effect dit heeft op de leerprestaties van de leerlingen, ten opzichte van het behandelen van de lesstof binnen.

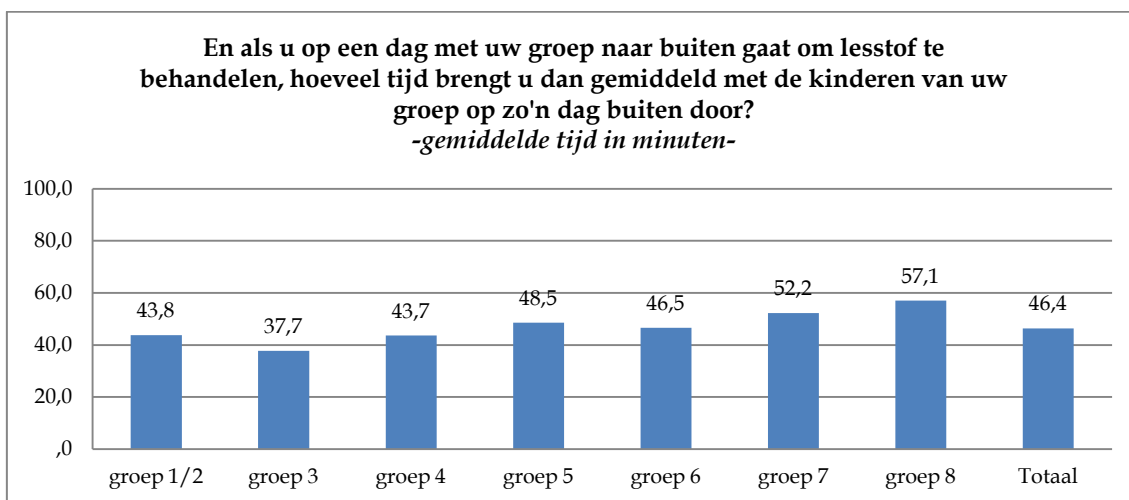
Per saldo zien de leerkrachten voor (bijna) alle vakken waarin zij buiten lesgeven een positief effect op de leerprestaties van de leerlingen (ten opzichte van binnen lesgeven). Vooral voor het vak natuuronderwijs zien bijna alle leerkrachten (92%) een positief effect bij het buiten lesgeven, gevolgd door het vak aardrijkskunde (84%).



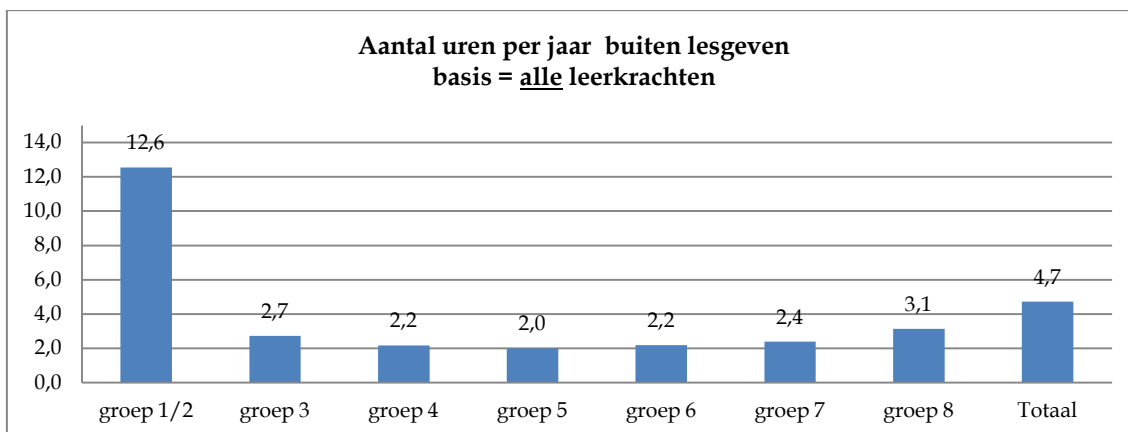
Vooraf leerkrachten die lesgeven in de groepen 1 en 2 gaan relatief vaak naar buiten om les te geven; gemiddeld zo'n 28 keer per jaar. Vanaf groep 3 gaan leerkrachten gemiddeld 9 keer per schooljaar (dat is circa één keer per maand; de vakantiemaanden niet meegerekend) naar buiten om les te geven.



Als een leerkracht met leerlingen naar buiten gaat om lesstof te behandelen, dan brengt de leerkracht gemiddeld drie kwartier met de groep buiten door. Leerkrachten van groep drie brengen relatief de minste tijd buiten door (38 minuten gemiddeld) en leerkrachten van groep 8 de meeste tijd (gemiddeld 57 minuten).

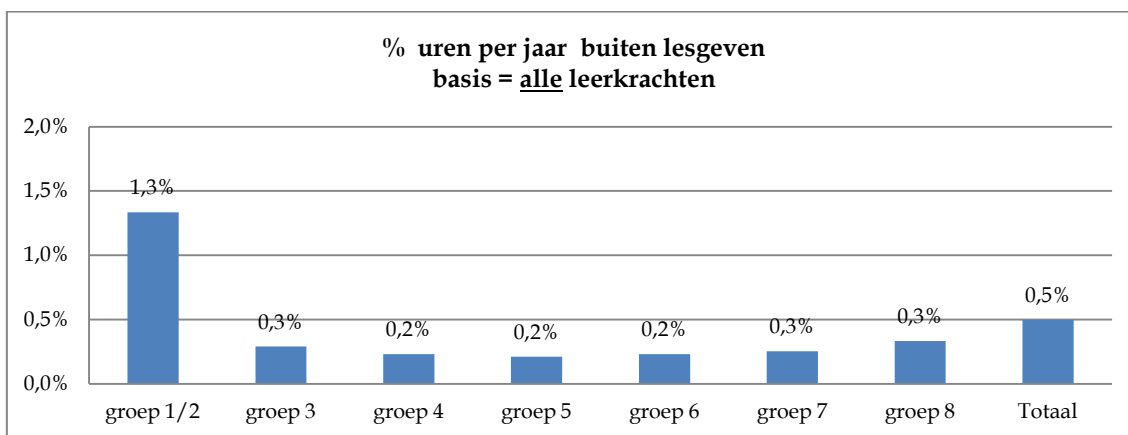


We zien dus dat, op basis van alle leerkrachten, leerkrachten gemiddeld 9 keer per jaar buiten lesgeven. Zij besteden daar per keer gemiddeld 46 minuten aan. Dat komt neer op 4,7 uur per jaar ($9 \text{ (keer per jaar buitenles)} \times 46 \text{ (minuten per les)} / 60 = 4,7 \text{ uur}$).



Het door het ministerie bepaalde aantal uren dat leerlingen op de basisschool gedurende 8 jaar les moeten krijgen bedraagt 7.520 uur ofwel 940 uur per jaar. Het aandeel van het aantal uren dat buiten wordt lesgegeven gerelateerd aan het totaal aantal lesuren bedraagt derhalve jaarlijks 0,5% (4,7 uur buiten les / 940 totaal lesuren per jaar)¹.

In de kleutergroepen ligt het percentage op circa 1%, in de midden en bovenbouw op circa 0,3%.



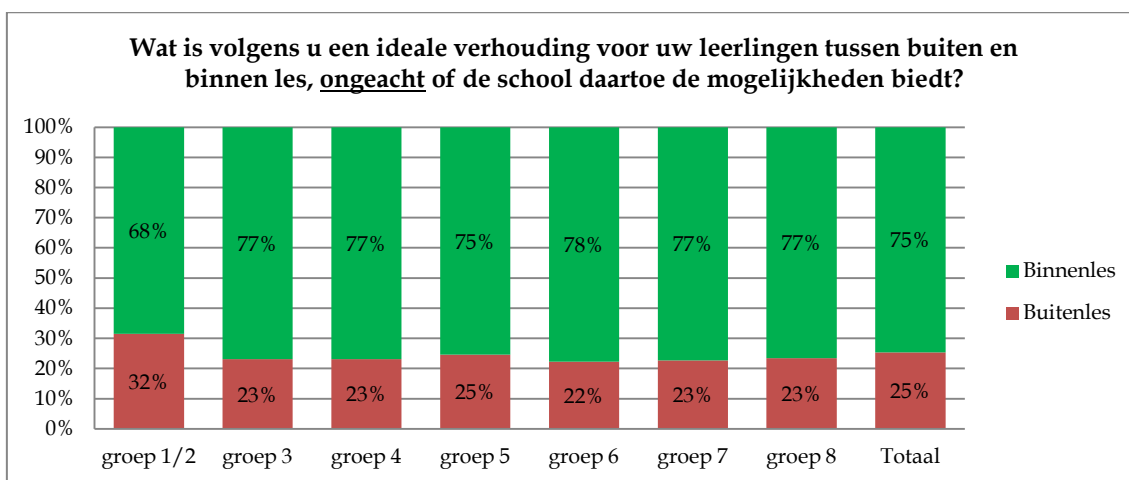
¹ We zijn bij het berekenen van het aantal lesuren per groep uitgegaan van een evenredige verdeling over de groepen. Dat geeft vermoedelijk een lichte overschatting van het aantal uren in de lagere groepen; voor het algemeen beeld is dit evenwel geen bezwaar.

5.4 Houding ten opzichte van buiten lesgeven

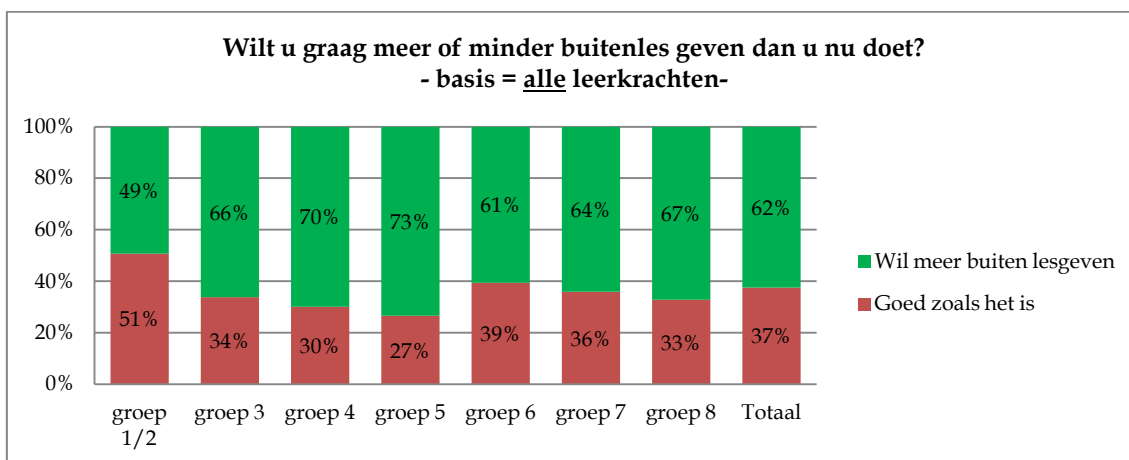
Bijna alle leerkrachten (97%) denken dat hun leerlingen graag buiten les krijgen. Als redenen waarom kinderen graag buiten les krijgen worden met name genoemd:

- Brengt afwisseling/andere omgeving/het is 'wat anders' (10%).
- Draagt bij aan een gevoel van vrijheid (8%).
- Kinderen zijn graag buiten (7%).
- Frisse lucht is goed (5%).

Leerkrachten zien als ideale verhouding voor hun leerlingen tussen buiten en binnen les, *ongeacht of de school daartoe de mogelijkheden biedt*, 25% buiten en 75% binnen. Leerkrachten van groep 1 en 2 hebben de voorkeur voor een wat groter aandeel van buiten lesgeven: 32% buiten en 68% binnen.



Bijna tweederde van de leerkrachten zou meer buiten les willen geven. Dit geldt zowel voor leerkrachten die nu al buiten lesgeven als voor leerkrachten die dat nu niet doen.



De belangrijkste redenen waarom leerkrachten meer buiten les willen geven zijn:

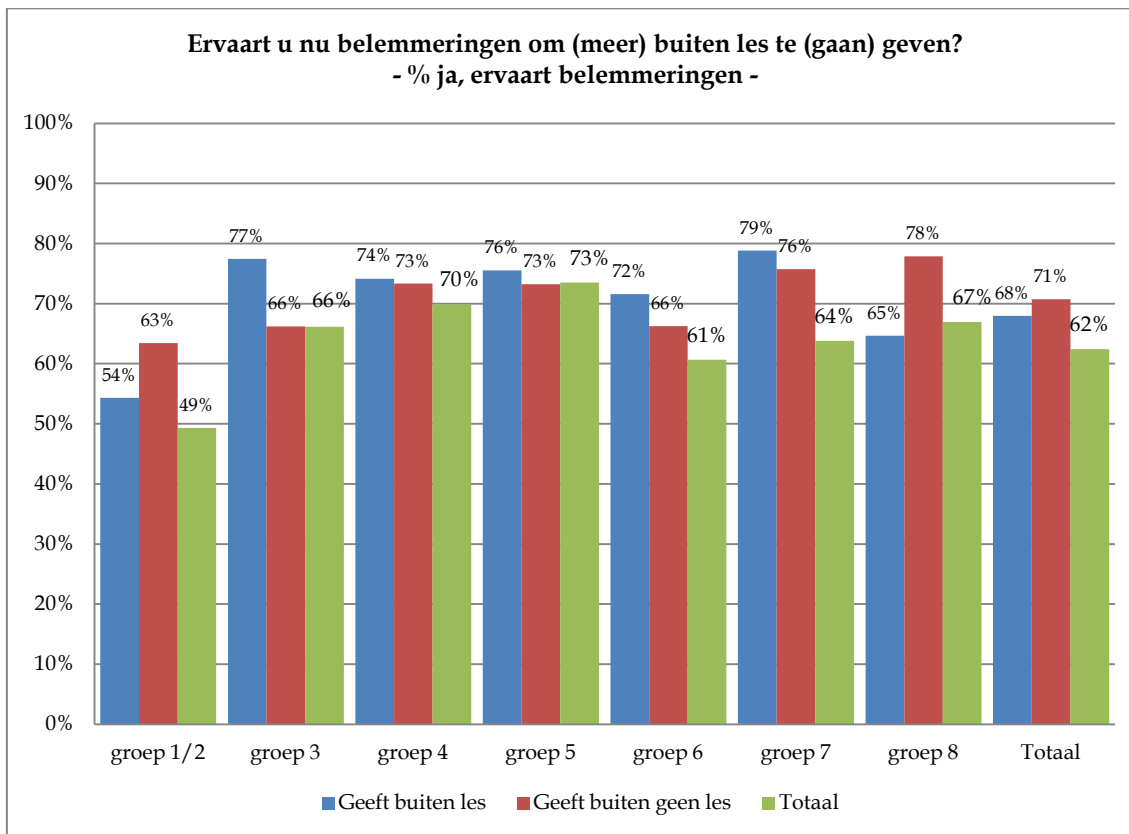
- Goed voor opdoen van praktijkervaring/ ervaringsgericht onderwijs (12%).
- Verhoogt de betrokkenheid/motivatie (6%).
- Het is gezond/bewegen is gezond (4%).
- Geeft afwisseling (4%).

We hebben de leerkrachten gevraagd welke lesstof ze in een buitenles willen behandelen.

Met name worden (door minimaal 10% van de leerkrachten) genoemd:

- Natuur/natuur en techniek/natuuronderwijs/biologie (89%).
- Rekenen (42%).
- Gymnastiek, Bewegingsonderwijs (36%).
- Creatieve vakken/tekenen/beeldende vorming (33%).
- Wereldoriëntatie, aardrijkskunde geschiedenis (33%).
- Verkeer (27%).
- Taal/spelling (17%).

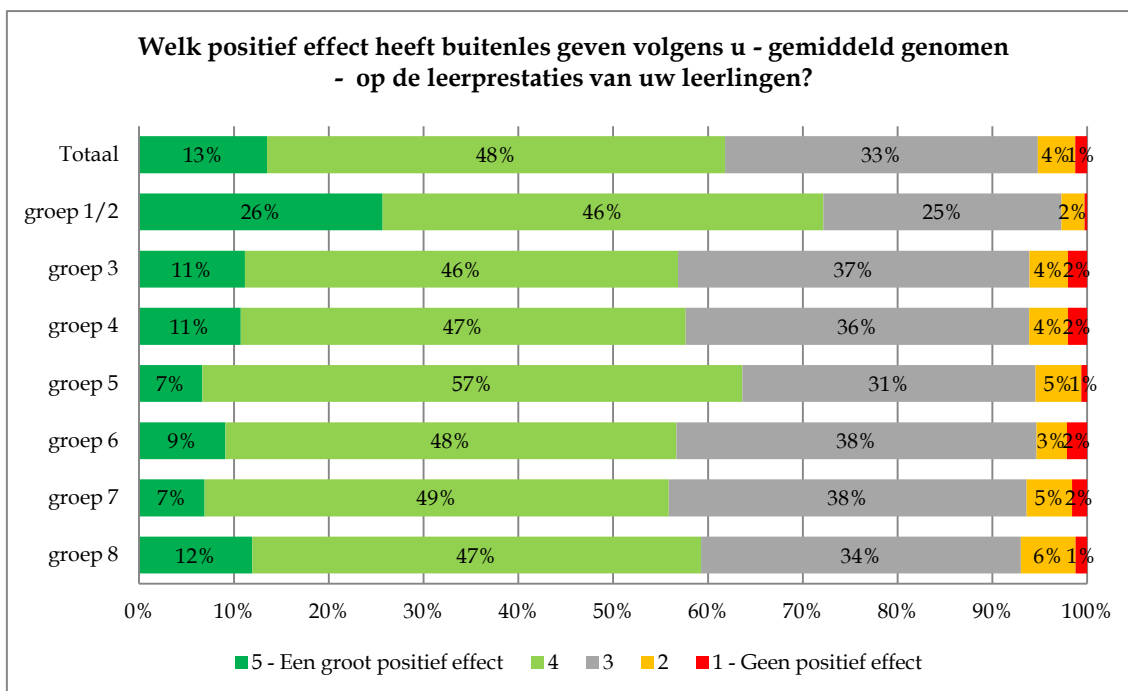
Bijna tweederde van de leerkrachten ervaart belemmeringen om (meer) buiten les te gaan geven.



Belemmeringen om (meer) buiten les te geven zijn met name:

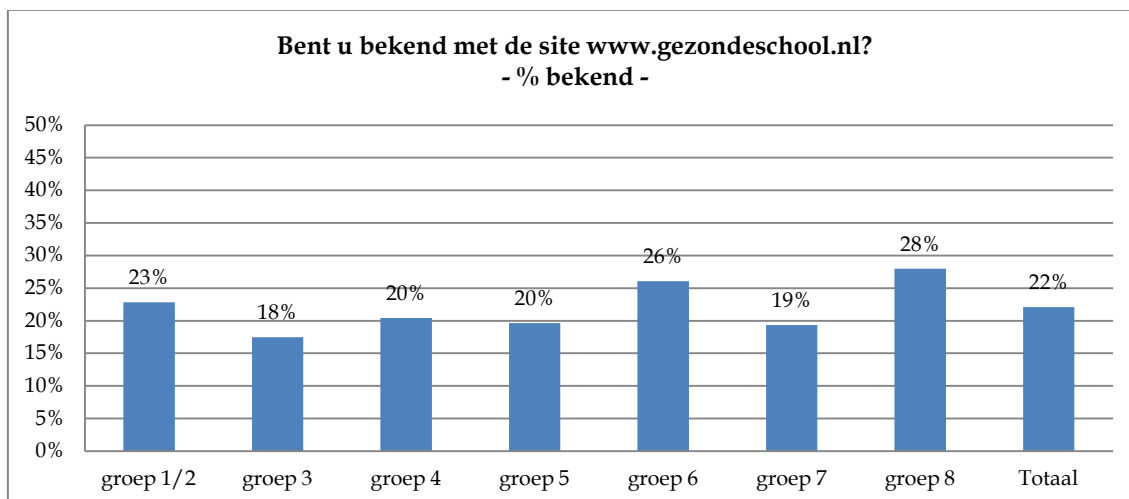
- Er is geen tijd voor/het lesrooster laat het niet toe (24%).
- De organisatie die buiten lesgeven met zich meebrengt/ begeleiding van de kinderen (13%).
- Onzekerheid over het weer/de weersomstandigheden (9%).
- De beperking van het 'buitengebied' / weinig ruimte/ weinig uitdagende omgeving van de school/ geen geschikt schoolplein (5%).

Bijna tweederde van de leerkrachten (61%) is van oordeel dat buiten lesgeven een positief effect heeft op de leerprestaties van hun leerlingen. Vooral leerkrachten van groep 1 en 2 verwachten een positief effect op de leerprestaties van hun leerlingen door buiten les te geven.



5.5 Bekendheid met gezondeschool.nl

Van alle leerkrachten is 22% bekend met de site gezondeschool.nl.



De site gezondeschool.nl kan (volgens leerkrachten) met name een bijdrage leveren aan:

- (Les)ideeën (door 33% van de leerkrachten die bekend zijn met gezondeschool.nl genoemd).
- Tips (19%).
- Buiten(speel)lessen (8%).